

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАЦЮЄМО НА ПЕРЕМОГУ

За матеріалами методологічного семінару НАПН України «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану», 3 квітня 2025 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7108>

СИСОЄВА

Світлана Олександрівна

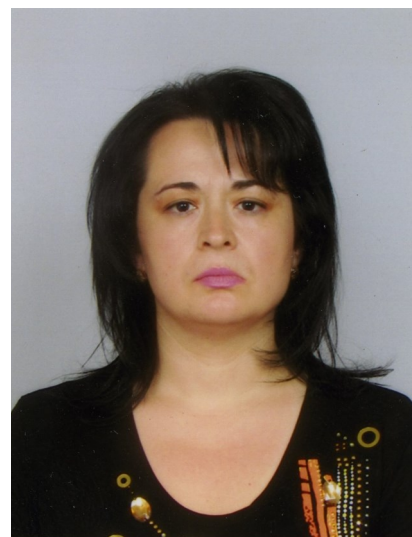
доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

МАЛИНОШЕВСЬКИЙ

Руслан Васильович

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

КАНІШЕВСЬКА

Любов Вікторівна

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

Анотація. *Стаття висвітлює діяльність Національної академії педагогічних наук України у сфері утвердження української національної ідентичності. Репрезентовано предметне осмислення фундаментального й водночас екзистенційного значення утвердження національної ідентичності для українського суспільства під час методологічного семінару НАПН України «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану». Акцентовано увагу на обговоренні актуальних теоретичних проблем і практичних завдань щодо визначення стратегій та інноваційних*

практик утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України.

Проблематика методологічного семінару об'єднала членів НАПН України, провідних учених і наукових працівників її структурних підрозділів, представників Комітету Верховної Ради України з питань молоді і спорту, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства освіти і науки України, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти, докторантів, аспірантів, студентів.

Підсумовано, що семінар став важливим майданчиком для обговорення стратегічних орієнтирів у зміцненні української національної ідентичності та пошуку ефективних інноваційних підходів у цій сфері.

Ключові слова: українська національна ідентичність; історична пам'ять; національна система освіти; національно-патріотичне виховання; військово-патріотичне виховання; полікультурність; соціальні мережі.

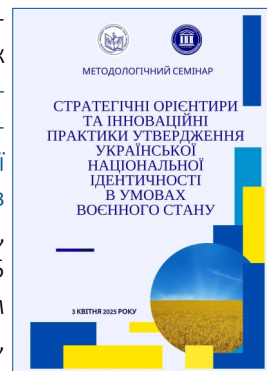
Четвертий рік поспіль Україна чинить опір російським кривавим загарбникам. За цей час українці та міжнародні партнери пересвідчилися, що світоглядний прогрес людства може бути призупинений волонтаристським намаганням вузького кола осіб відновити тоталітарну політику, що супроводжується практиками дегуманізації нації, свідомого знищення цивільного населення й соціально-критичної інфраструктури, системними воєнними злочинами, які приховуються мереживом політичних і дипломатичних евфемізмів.

Безкомпромісна боротьба української нації засвідчила всьому світові її жагу бути незалежною, прагнення стати рівноправним партнером у світовому демократичному співтоваристві, де цінності та правила є наріжним каменем як соціального порядку, так і транснаціональної й міжнародної співпраці. Героїчний, часто трагічний спротив російському воєнному вторгненню підтвердив, що подолання екзистенційної загрози й супутніх викликів уможливлюються винятково за умови національної єдності, консолідації зусиль усіх громадян. Фундаментальною засадою такої консолідації та єдності є високий рівень самосвідомості, громадянської відповідальності й національної ідентичності. Президент Національної академії педагогічних наук України **В. Кремень** неухильно наголошує, що національна система освіта підготувала покоління людей, які є послідовними патріотами України. Зокрема, В. Кремень підкреслює, що «завдяки, перш за все, освіті підготовлені мільйони свідомих громадян із високими патріотичними почуттями, які з перших днів війни виступили на захист своєї Батьківщини. По-друге, наші воїни успішно оволодівають багатьма зразками зарубіжної зброї і техніки, чим демонструють високий рівень власної освіченості, що говорить і про рівень вітчизняної освіти» (Кремень, 2023).

Реалії сьогодення актуалізують нові пріоритетні завдання перед національною системою осві-

ти. Одним із засадничих завдань є пошук дієвих механізмів утвердження української національної ідентичності, вироблення нових стратегічних орієнтирів з урахуванням пролонгованого досвіду війни. Також необхідно звернути увагу на важливість вибору тих освітніх і виховних інновацій, які необхідно системно впроваджувати в масштабах країни. Пошуку відповідей на ці важливі питання був присвячений методологічний семінар Національної академії педагогічних наук України «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану», який відбувся 3 квітня 2025 року (Інститут проблем виховання НАПН України, 2025).

Методологічний семінар розпочався мотиваційною промовою президента НАПН України, доктора філософських наук, професора, дійсного члена (академіка) НАН і НАПН України **Василя Кременя**. Він наголосив, що Україна отримала незалежність 1991 року, не пройшовши повного процесу національного утвердження, тому змушена була надолужувати в умовах складних трансформацій. Саме слабкість національної ідентичності на окремих територіях стала живи-

льним середовищем для російської агресії, що почалася з Криму та Донбасу. Президент НАПН України підкреслив, що українська нація буде своєю ідентичністю на самоповазі й пошані до інших, на відміну від російського агресора, який ґрунтує свою ідеологію на протиставленні себе іншим народам. Особливо тезою наголосив на необхідності збереження пам'яті про цю війну, закарбуванні подвигів наших героїв як частини національного коду, на основі якого формується нове українство.

Великий інтерес викликав виступ заступника голови [Комітету Верховної Ради України з питань молоді і спорту](#), голови підкомітету з питань національно-патріотичного виховання, кандидата політичних наук [Василя Мокана](#). Доповідач висвітлив засадничі трансформації, обумовлені прийняттям та імплементацією Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (Закон України, 2022), означив його роль у зміцненні державності. До того ж підкреслив вагомий роль Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Кабінеті Міністрів України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства у справах ветеранів України та Міністерства оборони України в реалізації консолідованої політики в цій стратегічній для держави сфері. В. Мокан наголосив, що коли мовиться про майбутній мир і повоєнне відновлення України, то передусім ідеться про виховання покоління вільних і відповідальних громадян, які будуть себе усвідомлювати українцями за внутрішніми переконаннями і власною ідентичністю.

Феномен української національної ідентичності в смислофункціональній динаміці у своїй доповіді розкрив директор [Інституту проблем виховання НАПН України](#), доктор психологічних наук, професор, дійсний-член (академік) НАПН України [Іван Бех](#). Учений, зокрема, акцентував, що україн-

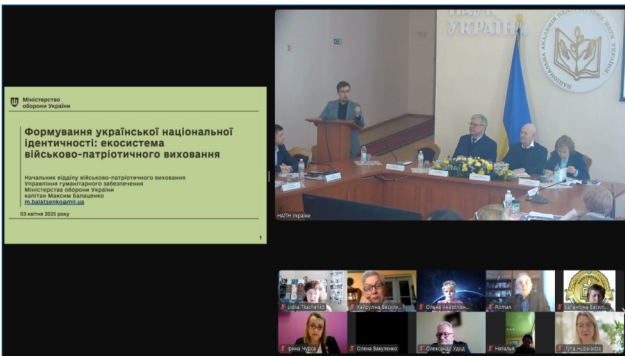
ська нація історично консолідувалася верховними цінностями соборності, самобутності волі й гідності, а національна ідентичність як особливе соціальне явище має тенденцію до спрямованого становлення, яке реалізується через один з механізмів, як-от: протиставлення, механізм безпосередньої належності до своєї нації, національної свідомості, національної самооцінки і самоцінування (Бех та ін., 2023а; 2023б; 2024).

Значну зацікавленість учасників методологічного семінару викликала доповідь [Наталії Гонтаренко](#), в.о. начальника управління утвердження української національної та громадянської ідентичності [Міністерства молоді та спорту України](#) — центрального органу виконавчої влади, відповідального за реалізацію державної політики утвердження української національної та громадянської ідентичності. Н. Гонтаренко наголосила, що наразі в межах імплементації Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (Закон України, 2022) схвалено Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та операційний план з її реалізації на 2023-2025 рр. (Кабінет Міністрів України, 2023б), Концепцію Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року (Кабінет Міністрів України, 2024), Порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянсь-

кої ідентичності (Кабінет Міністрів України, 2023b) тощо. Нині Міністерство молоді та спорту України спільно з обласними державними військовими адміністраціями активно реалізує заходи, спрямовані на формування оборонної свідомості, популяризацію військової служби та формування суспільно-державних (національних) цінностей, здійснюють підтримку проектів інститутів громадянського суспільства, зокрема напряму національно-патріотичного виховання.

Заступник начальника Управління відділу військово-патріотичного виховання **Управління гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України**, кандидат юридичних наук, капітан **Максим Балаценко** презентував особливості військово-патріотичного виховання в системі Міністерства оборони України, зокрема розроблений онлайн-курс із національно-патріотичної підготовки військовослужбовців на платформі **Армія+**. М. Балаценко відзначив, що наразі триває розроблення програми військово-патріотичного виховання й перспективного плану заходів. Доповідач підкреслив, що нині мотивація військовослужбовців залежить від рівня підтримки суспільства, оскільки захисникам надзвичайно важливо знати, що не лише вони боронять країну на фронті, а й зусилля соціуму в цій боротьбі є чималими.

На безпеці особистості й національній ідентичності в інформаційно-психологічному вимірі війни РФ проти України сфокусувала увагу присутніх **Олена Караман**, ректор **Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»**, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України. Науковець наголосила, що в умовах російсько-української «війни ідентичностей» особи з низьким рівнем особистісного розвитку й несформованою національною ідентичністю особливо вразливі до зовнішнього впливу, а тому можуть стати об'єктами маніпуляцій і навіювань, що в

крайньому разі може призвести до втрати здатності діяти самостійно чи вчинення злочинів в ім'я «вождя» або квазіідеї. Це ще раз підкреслює стратегічну важливість формування свідомої української ідентичності як елементу національної безпеки.

Професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій **Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника**, завідувач творчої навчально-наукової лабораторії «Гірська школа українських Карпат», доктор педагогічних наук, професор **Інна Червінська** зосередила увагу на впливах сучасних медіа та соціальних мереж на утвердження національної ідентичності зростаючої особистості. Водночас зазначила, що нові медіа наслідують логіку постмодерну, а тому кожна особа добирає власний унікальний стиль життя з відповідною ідеологією, цінностями, інструментарієм та створює індивідуальну реаль-

ність. Така дійсність містить і небезпеки, зокрема ганебними прикладами є втягнення ворожими спецслужбами неповнолітніх до протиправної діяльності через соціальні мережі. Ворог веде щоденну боротьбу за розум і серце українців, а тому наше завдання — убезпечити дітей і молодь від деструктивного впливу. Принагідно необхідно відзначити, що проблема виховання в цифровому просторі окреслена вченими НАПН України в Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі (Кремень, 2022).

Богдана Сенченко, заступник директора з навчально-виховної роботи **ліцею «Домінанта»**

міста Києва, презентувала досвід названого вище закладу освіти у формуванні української національної ідентичності засобами волонтерської діяльності, яка є наскрізною у їхній системі виховної роботи.

Проблематиці реалізації просвітницького партнерства в утвердженні української національної ідентичності в умовах війни присвятила доповідь завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України **Мирослава Вовк**.

Увагу було акцентовано на особливій ролі просвітницького партнерства в посиленні націєтворчого вектору розвитку освіти й культури України, оскільки в умовах війни актуалізується потреба в унікальних мистецьких, педагогічних і українознавчих надбаннях, популяризації постатей, що стали знаковими для національного культурно-просвітницького поступу. Просвітницьке партнерство покликане інтегрувати українську культурну, мистецьку й педагогічну спадщину в систему формальної й неформальної освіти, де особлива соціокультурна місія належить вчителю, який є не просто ретранслятором традицій, національної культури, цінностей, мови, літератури, фольклору, історії в освітній практиці, а й прикладом, що формує здобувача освіти.

Значний інтерес викликав виступ **Петра Кендзьора**, керівника освітніх проєктів Асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба», доктора педагогічних наук, який звернув

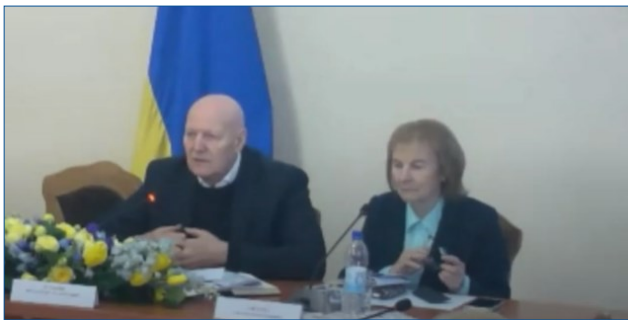
увагу на виховний потенціал місцевої громади у формуванні української національної ідентичності дітей та молоді. У доповіді він відзначив, що в умовах війни досить не просто говорити з дітьми про ідеали й цінності як-то: свобода, солідарність, справедливість, патріотизм, оскільки досвід повсякдення спонукає дітей ставити глибокі запитання, на які вони хочуть отримати правдиву й відверту відповідь. П. Кендзьор підкреслив, що з дітьми важливо говорити про події війни у всіх її вимірах, не лукавити, розкривати українську ідентичність у діяльнісному й відповідальному вимірі, показувати гармонію національної та європейської ідентичностей, а також формувати історичну пам'ять про загиблих воїнів у російсько-українській війні задля відбудови своєї громади, життя, країни.

У своєму виступі завідувач відділу національно-патріотичного виховання Інституту проблем виховання НАПН України, доктор педагогічних наук, професор **Катерина Журба** розкрила практичні аспекти формування української національної ідентичності зростаючої особистості в умовах

воєнного стану. Увагу учасників методологічного семінару було зацентовано на здобутках Інституту проблем виховання НАПН України щодо науково-методичного й аналітичного супроводу реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, розробленні інноваційних технологій національно-патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання (Журба та ін., 2024a; 2024b; Канішевська & Рагозіна, 2024; Окушко та ін., 2024).

У прикінцевому слові перший віцепрезидент Національної академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України **Володимир Луговий** підкреслив, що під час семінару докладно обговорено стратегічні питання утвердження української національної ідентичності, актуалізовано інноваційні практики,

які набувають усе більшого поширення в умовах воєнного стану (Луговий та ін., 2023).

Після пленарного засідання дискусії продовжилися на секційних засіданнях за такими напрямками: екзистенційні виклики національній освіті: стратегії та концептуальні засади формування української національної ідентичності; утвердження української національної ідентичності засобами культури і мови: педагогічні практики; історична пам'ять та її роль у формуванні української національної ідентичності; молодіжні рухи та волонтерство у зміцненні української національної ідентичності; вплив медіа та соцмереж на національну ідентичність молоді; українська національна ідентичність і полікультурність: виклики сучасній освіті.

За результатами підготовлено рекомендації методологічного семінару.

РЕКОМЕНДАЦІЇ
методологічного семінару
«Стратегічні орієнтири та інноваційні практики
утвердження української національної
ідентичності в умовах воєнного стану»

3 квітня 2025 р. відповідно до плану роботи Національної академії педагогічних наук України відбувся методологічний семінар «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану».

У роботі семінару взяли участь близько 500 учасників з усіх регіонів України. Зокрема, члени НАПН України, провідні вчені та співробітники її структурних підрозділів, представники Комітету Верховної Ради України з питань молоді і спорту, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства освіти і науки України, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, науково-педагогічні та педагогічні працівники закладів освіти, докторанти, аспіранти, студенти.

Мета семінару — обговорення актуальних теоретичних проблем і практичних завдань щодо

визначення стратегій та інноваційних практик утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України.

Учасники методологічного семінару відзначили, що тривала воєнна агресія російської федерації проти України засвідчила безкомпромісну готовність української нації відстоювати державний суверенітет, захищати національні інтереси і власну самобутність. Героїзм і жертвовність захисників, масштабний волонтерський рух, самовіддана праця кожного громадянина є свідченням високого рівня як політичної суб'єктності, так і відчуття приналежності до держави, нації, Батьківщини. Вагома роль у забезпеченні національної безпеки та обороноздатності належить національній системі освіти, яка за роки незалежності України виховала свідомих і активних громадян-патріотів. У складні часи повномасштабного вторгнення рф вони полишили мирне життя, добровільно ставши на захист Батьківщини, швидко опанували високотехнологічну зброю і гідно дають відсіч ворогу. Військова звитяга захисників і захисниць України засвідчує непохитне прагнення українського народу жити у світі, де панують свобода, справедливість і повага до незалежності та самобутності нації. Це той урок, який Україна вже четвертий рік демонструє світовому демократичному співтовариству.

Наразі ключовими інституціями утвердження української національної ідентичності є національна система освіти, сили безпеки та оборони, інститути громадянського суспільства. Саме вони конституують новий образ активного громадянина-патріота, спроможного відстоювати національні інтереси як на теренах держави, так і на міжнародному рівні.

Попри складні безпекові, інституційні, економічні, інфраструктурні та соціокультурні ризики, екзистенційна загроза державі стала потужним імпульсом для національного відродження, єднання і консолідації нації. Національні цінності та символи, культурні архетипи, традиції й мова є ключовими складовими української національної ідентичності, які зберігають і зміцнюють націю навіть у критичних умовах. Сьогодні вагомого значення для утвердження української національної ідентичності мають такі процеси як: посилення україноцентризму національної освіти, дерусифікація її змісту, відновлення історичної пам'яті, переосмислення історичного минулого, позбавлення від культурних маркерів і колоніаль-

них символів, деміфологізація історичних постатей та усвідомлення їхньої ролі у становленні української держави.

На рівні законодавства та нормативно-правових актів сформовано загальнодержавне політико-правове поле, сприятливе для утвердження української національної ідентичності. Це передбачає синхронізацію норм законодавства, що регулює державну політику у сфері освіти, безпеки та оборони, молодіжної політики, з положеннями Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»; стали діяльність Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Кабінеті Міністрів України та відповідних регіональних координаційних рад; а також реалізацію Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322.

Учасники методологічного семінару наголосили, що освіта виступає фундаментом національної єдності та національного відродження, забезпечуючи стійкість і розвиток української національної ідентичності дітей та молоді. У цьому контексті важливим завданням є розвиток і поширення української культури та мови, відродження історичної пам'яті українського народу. Створення повноцінного україномовного освітнього середовища, підтримка україномовного книговидання, аудіо- та відеоконтенту, насамперед освітнього, наукового, науково-популярного та художнього характеру, сприятиме розвитку української мови і культури, їхній популяризації в суспільстві.

Необхідно об'єктивно переосмислити історичну логіку, політичні наслідки та культурологічне значення для української нації та державності процесів часів Київської Русі, Української козацької держави, періоду визвольних змагань 1917-1921 рр. та Розстріляного відродження, Голодомору 1932-1933 років, часів Другої світової війни, українського повстанського та дисидентського рухів. Потребують повернення в український історико-культурний дискурс несправедливо знецінені українські політичні і військові діячі, освітяни, вчені і митці, їхній внесок у світову культуру.

Глобалізація та цифровізація є потужними процесами, які не лише зближують цивілізації та сприяють діалогу культур, а й модернізують установлені соціальні явища, зокрема впливають на

ідентифікаційні процеси особистості. Це зумовлює потребу ґрунтовного осмислення впливу цифрового простору, сучасних медіа та соціальних мереж на утвердження української національної ідентичності. Цифрова патріотика у соціальних мережах (Facebook, Instagram, TikTok, Telegram тощо) через блоги публічних інтелектуалів, громадських діячів, медійних військових, підкріплена діяльністю традиційних ЗМІ, сприяє неупередженому висвітленню самовідданого національного спротиву, воєнних злочинів, утвердженню української національної ідентичності, а також вираженню національної самобутності та культурної автентичності.

Національна академія педагогічних наук України здійснює постійний науково-методичний супровід утвердження української національної ідентичності. Вчені НАПН України беруть активну участь у розробленні стратегічних, концептуальних та прогностично-аналітичних документів, спрямованих на визначення стратегічних напрямів розвитку національної освіти, інтеграцію національних цінностей у систему освіти та виховання, впровадження інноваційних освітньо-виховних технологій у сфері національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання, громадянської освіти.

У процесі методологічного семінару [розглянуто](#):

- роль законодавства у зміцненні державності в умовах війни та повоєнного відновлення України; стратегічні напрями вдосконалення освітньої політики, спрямованої на утвердження української національної ідентичності, та відповідної науково-методичної підтримки;
- механізми налагодження партнерства держави, освіти та інститутів громадянського суспільства в утвердженні української національної ідентичності;
- вплив української історії на формування української національної ідентичності серед учнівської та студентської молоді, її роль у вихованні почуття національної гордості, патріотизму та усвідомлення історичної спадщини як основи для розвитку національної свідомості;
- вплив культурних та мовних практик в освітньому середовищі на розвиток української національної ідентичності в контексті популяризації української мови та культури у дитячому та молодіжному середовищі;
- значення молодіжних організацій, волонтерських рухів та громадських ініціатив у поглибленні національної самосвідомості, формуванні

активної громадянської позиції та відчуття відповідальності за майбутнє країни;

- методи виховання дітей у полікультурному середовищі без загрози розколу та конфліктів, що передбачають інтеграцію різних культурних аспектів при збереженні та зміцненні національної ідентичності;

- поєднання кращих традицій та інновацій у вихованні патріотизму, зокрема через використання інноваційних освітніх технологій та методик, що дозволяють ефективно формувати українську національну ідентичність;

- вплив медіа та соціальних мереж на формування української національної ідентичності серед молоді та стратегії й механізми їхнього використання у педагогічних практиках.

Важливим напрямом фахової дискусії стала проблема підвищення ефективності військово-патріотичного виховання та формування готовності до захисту України, виховна робота з дітьми із сімей біженців, які виїхали за кордон внаслідок воєнної агресії, конструктивна і системна взаємодія з українською діаспорою.

Учасники методологічного семінару виокремили стратегічні напрями і завдання, вирішення яких сприятиме підвищенню ефективності утвердження української національної ідентичності відповідно до положень Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», а саме:

Національний рівень:

- посилення взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, територіальних громад, громадських організацій, закладів освіти усіх рівнів з утвердження української національної ідентичності, відновлення і збереження національної пам'яті, підвищення престижу служби у ЗСУ;

- розбудова інфраструктури з утвердження української національної та громадянської ідентичності, насамперед на базі закладів загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти із залученням до означеного процесу соціально відповідального бізнесу, створення для цього необхідних економіко-правових механізмів;

- розроблення виховних програм та їхнє впровадження в цифровому форматі з метою інтенсифікації національно-патріотичного виховання дітей та молоді, зокрема із сімей біженців та внутрішньо переміщених осіб;

- оновлення політики комеморації та меморіалізації для вшанування пам'яті про загиблих героїв російсько-української війни, формування глибокої поваги до їхнього подвигу та внеску в боротьбу за українську незалежність;

- використання потенціалу цифрових інновацій, можливостей цифровізації та гейміфікації, а також спроможностей цифрової патріотики соціальних мереж та ЗМІ в утвердженні української національної ідентичності;

- збільшення кваліфікованих фахівців у сфері утвердження української національної ідентичності, розширення діяльності інститутів громадянського суспільства та розроблення науково-методичного супроводу їхньої діяльності;

- сприяння налагодженню ефективної взаємодії у сфері утвердження української національної ідентичності з українською діаспорою.

Регіональний рівень:

- створення і забезпечення діяльності регіональних освітньо-виховних хабів, центрів, зокрема на базі закладів загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, для здійснення цілісної державної політики, реалізації соціального запиту на провадження системного національно-патріотичного виховання;

- розширення інфраструктури для здійснення національно-патріотичного виховання та створення економіко-правових механізмів залучення соціально відповідального бізнесу;

- створення меморіальних комплексів, місць пам'яті, цифрових стендів, онлайн-платформ, заснування іменних стипендій та фестивалів для вшанування пам'яті та увічнення подвигу загиблих героїв у російсько-українській війні;

- забезпечення доступності матеріалів та інформаційних ресурсів з національно-патріотичного виховання в закладах освіти, центрах, осередках та громадських організаціях;

- супровід проактивних дитячих і молодіжних рухів, субкультур, челенджів, конкурсів та акцій, спрямованих на реалізацію волонтерських і добровільних ініціатив, повоєнне відновлення України, посилення консолідації нації;

- підтримання ініціатив громадських і ветеранських організацій, зорієнтованих на покращення національно-патріотичного й військово-патріотичного виховання учнівської та студентської молоді, формування національної солідарності.

Інституційний рівень:

- проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, спрямованих на здійснення науково-методичного супроводу реалізації державної політики у сфері утвердження української національної ідентичності;

- посилення моніторингових досліджень та створення прогностично-аналітичних документів з національно-патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання для оперативного інформування Комітету Верховної Ради України з питань молоді та спорту, Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства національної єдності України щодо сучасних тенденцій і закономірностей;

- створення інноваційних виховних практик патріотичного, військово-патріотичного та громадянського виховання, їхнє впровадження в освітній процес;

- залучення культурних, наукових та освітніх установ до популяризації історії героїв російсько-української війни, створення центрів пам'яті, які займаються збереженням історії війни та подвигів захисників України; інтеграція історій визначних персоналій у зміст освітніх програм для виховання нових поколінь на засадах патріотизму та національної гідності;

- активізація дослідження з проблем педагогіки пограниччя, спрямованої на створення адаптивних, культурно чутливих та інноваційних освітніх підходів, які враховують специфіку регіонів, розташованих поблизу державного кордону України;

- проведення всеукраїнських і регіональних тренінгів з підготовки фахівців з національно-патріотичного та громадянського виховання, організація наукових, науково-практичних, науково-методичних семінарів, конференцій з проблем національно-патріотичного виховання;

- популяризація та масштабування кращого досвіду національно-патріотичного виховання в системі освіти та інститутах громадянського суспільства.

Масштабний і самовідданий національний спротив став основою збереження державності й незалежності України. Подолання викликів, обумовлених воєнною агресією РФ проти України, потенційних ризиків, супутніх повоєнному відновленню, вимагає не лише надзвичайної національної єдності, змін у підходах до розвитку країни,

інтенсивного впровадження високих технологій в економіку, а й, передусім, виховання інноваційної особистості — патріота, спроможного примножувати національний добробут країни, її обороноздатність і за необхідності стати на захист України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бех, І.Д., Журба, К.О., Канішевська, Л.В., Комаровська, О.А., Литовченко, О.В., Малиношевський, Р.В., Морін, О.Л., Окушко, Т.К., Охріменко, З.В., Рагозіна, В.В., Рейпольська, О.Д., Тимчик, М.В., Толочко, С.В., & Харченко, Н.В. (2023а). *Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями* (І.Д. Бех, Р.В. Малиношевський, ред.). Івано-Франківськ: НАІР <https://lib.iitta.gov.ua/736802/>
- Бех, І.Д., Канішевська, Л.В., & Малиношевський, Р.В. (2023б). Стратегія військово-патріотичного виховання дітей та молоді в системі освіти України: реалії та орієнтовні позиції. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5202>
- Бех, І.Д., Журба, К.О., Канішевська, Л.В., Корнієнко, А.В., Малиношевський, Р.В., & Рейпольська, О.Д. (2024). *Аналіз стану утвердження української національної ідентичності*: препринт. Івано-Франківськ: НАІР. <https://doi.org/10.32405/978-617-8011-27-7-2024-36>
- Журба, К., Бех, І., Бойко, С., Євтушок, В., Гаряча, С., Канішевська, Л., Кучинська, І., Кучинський, С., Лісовець, О., Нестайко, І., Павлова, Л., Рагозіна, В., Рейпольська, О., Сеньовська, Н., Толочко, С., Федоренко, С., Шкільна, І., & Ясько, В. (2024а). *Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія* (К. Журба, О. Рейпольська, ред.). Київ: «Компрінт». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741358/>
- Журба, К.О., Бех, І.Д., Канішевська, Л.В., Корнієнко, А.В., Малиношевський, Р.В., & Рейпольська, О.Д. (2024б) *Виховні засади утвердження української національної ідентичності*: методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР. <https://doi.org/10.32405/978-617-8011-26-0-2024-124>
- Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». (2022, 13 грудня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20>
- Інститут проблем виховання НАПН України. (2025, 4 квітня). *Методологічний семінар НАПН України «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану»* [Відео]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=UU_XfdfNw5s&t=133s
- Кабінет Міністрів України. (2023а, 14 листопада). *Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності* (1196). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1196-2023-p>

- Кабінет Міністрів України. (2023b, 15 грудня). *Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках* (1322). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-p>
- Кабінет Міністрів України. (2024, 16 лютого). *Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року* (141-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-2024-p>
- Канішевська, Л. & Рагозіна, В. (2024). *Стан військово-патріотичного виховання старшокласників закладів загальної середньої освіти: результати всеукраїнського опитування*: препринт (аналітичні матеріали). Івано-Франківськ: «НАІР». <https://doi.org/10.32405/978-617-8011-86-4-2024-40>
- Кремень, В.Г. (2023). Підготовка вчителя: виклики і відповіді: За результатами наукової доповіді на засіданні Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти, 1 березня 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104>
- Кремень, В.Г., Сисоєва, С.О., Бех, І.Д., Вознесенська, О.Л., Гавриш, Н.В., Гончар, Л.В., Журба, К.О., Ільїн, В.В., Канішевська, Л.В., Кириченко, В.І., Комаровська, О.А., Корнієнко, А.В., Куниця, Т.Ю., Курбатов, С.В., Литовченко, О.В., Малиношевський, Р.В., Мачуський, В.В., Найдьонова, Л.А., Рейпольська, О.Д., Толочко, С.В., Федорченко, Т.Є., Харченко, Н.В., Чаплінська, Ю.С., & Шахрай, В.М. (2022). Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-30. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>
- Луговий, В.І., Топузов, О.М., Регейло, І.Ю., & Гудим, І.М. (2023). Науково-практичні заходи (проекти) наукових установ НАПН України з національно-патріотичного виховання. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-13. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5210>
- Окушко, Т.К. (Ред.), Харченко, Н.В., Малиношевський, Р.В., & Киреева, А.П. (2024). *Громадянська ідентичність на перетині суспільних змін. Препринт за результатами Всеукраїнського опитування учнівської молоді та освітян з проблеми формування громадянської ідентичності*. Івано-Франківськ: «НАІР», 36 с. <https://doi.org/10.32405/978-617-8011-87-1-2024-36>

STRATEGIC GUIDELINES AND INNOVATIVE PRACTICES FOR ASSERTING UKRAINIAN NATIONAL IDENTITY UNDER MARTIAL LAW: WORKING TOWARDS VICTORY

Based on the results of the methodological seminar of NAES of Ukraine "Strategic Guidelines and Innovative Practices for Asserting Ukrainian National Identity under Martial Law" on April 3, 2025

Svitlana Sysioieva

DSc in Education, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, Academician Secretary of the Division of Philosophy of Education, General and Preschool Pedagogy, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Ruslan Malynoshevskiy

PhD in Education, Senior Researcher, Deputy Director for Research Work, Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Liubov Kanishevska

DSc in Education, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Deputy Director for Scientific and Experimental Work, Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article highlights the activities of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine in the sphere of asserting Ukrainian national identity. The objective understanding of the fundamental and, simultaneously, existential significance of asserting national identity for Ukrainian society has been presented during the methodological seminar "Strategic Guidelines and Innovative Practices for Asserting Ukrainian National Identity under Martial Law" by the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. The seminar has focused on a discussion of current theoretical issues and practical tasks regarding the determination of strategies and innovative practices for asserting Ukrainian national identity under martial law and the post-war recovery of Ukraine.*

The issues of the methodological seminar has brought together members of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, leading scholars and the staff of its structural subdivisions, representatives of the Verkhovna Rada Committee of Ukraine on Youth and Sports, the Ministry of Youth and Sports of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine, other bodies of state power and local self-government, civil society institutions, scientific and pedagogical staff of educational institutions, doctoral students, postgraduate students, and university students.

This paper concludes that the seminar has become an essential platform for discussing strategic guidelines for strengthening Ukrainian national identity and searching for effective innovative approaches.

Keywords: *Ukrainian national identity; historical memory; national education system; national-patriotic education; military-patriotic education; multiculturalism; social networks.*

Дата публікації: 21 квітня 2025 р.